

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри міжнародної торгівлі,
митної справи та фінансових технологій

Протокол № 1 від 01.09.2025 р.

ПОГОДЖЕНО

Проректор з навчально-методичної роботи

Каріна НЕМАШКАЛО

РОБОЧА ПРОГРАМА ПЕРЕДДИПЛОМНОЇ ПРАКТИКИ

Галузь знань
Спеціальність

D "Бізнес, адміністрування та право"

D2 "Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок"

Освітній рівень
Освітня програма

**другий (магістерський)
"Митний контроль"**

Розробники:
к.е.н., доцент

Олексій НАЙДЕНКО

к.е.н., доцент

Ольга РАЦ

Завідувач кафедри
міжнародної торгівлі, митної
справи та фінансових
технологій

Вікторія ТИЩЕНКО

Гарант програми

Олексій НАЙДЕНКО

Харків
2025

ВСТУП

Робочу програму переддипломної практики складено, відповідно до Положення про організацію практики здобувачів вищої освіти у Харківському національному економічному університеті імені Семена Кузнеця (затвердженого наказом ректора університету від 23.01.2025 року № 36), розробленого, згідно із Законом України «Про вищу освіту», Положенням про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 08.04.1993 р. № 93, Положення про організацію освітнього процесу в Харківському національному економічному університеті імені Семена Кузнеця, уведеного в дію наказом ректора університету від 23.01.2025 р. №37, стандартами вищої освіти, освітньо-професійною програмою «Митний контроль» спеціальності D2 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок».

Переддипломна практика віднесена до циклу практичної підготовки ОП «Митний контроль». Практика є обов'язковим компонентом підготовки фахівців із вищою освітою. Практика здобувачів вищої освіти (ЗВО) передбачає безперервність та послідовність її проведення.

1. Характеристика, мета, завдання та результати переддипломної практики

1.1. Характеристика переддипломної практики

Згідно з навчальним планом для ЗВО спеціальності D2 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» другого (магістерського) рівня ОПП «Митний контроль» переддипломна практика передбачена на другому році навчання – денної та заочної форми навчання (табл. 1).

Таблиця 1

Переддипломна практика за денною та заочною формою навчання

Курс	Назви практики	Форма навчання	Кафедри, що забезпечують організацію	Тривалість практики	Семестри
II	переддипломна	очна (денна)	міжнародної торгівлі, митної справи та фінансових технологій	6 тижнів	3-й семестр
II	переддипломна	заочна	міжнародної торгівлі, митної справи та фінансових технологій	4 тижня	3-й семестр

Характеристика переддипломної практики, як обов'язкової освітньої компоненти наведена в табл. 2.

Таблиця 2

Характеристика переддипломної практики

Курси	Назви практик	Форма навчання	Кількість кредитів	Загальна кількість годин	Семестри	Форми контролю
II	переддипломна	очна (денна)	9	270	3-й	Захист звіту
II	переддипломна	заочна	9	270	3-й	Захист звіту

1.2. Метою *переддипломної* практики є: закріплення теоретичних знань, отриманих під час вивчення спеціальних професійно-орієнтованих дисциплін з митного контролю та надбання певних умінь і навичок під час виконання практичних завдань на робочому місці на базі практики.

1.3. Основні завдання та результати *переддипломної* практики.

У період проходження практики ЗВО мають вирішувати такі завдання:

формування вмінь та навичок щодо адміністрування та контролю сплати митних платежів;

набуття вмінь та навичок щодо перевірки правильності заповнення митної документації;

надбання певних умінь і навичок під час консультування платників митних платежів;

опанування методами планування митних платежів та їхньої оптимізації на підприємстві;

набуття вмінь та навичок розрахунку митної вартості товарів;

опанування методикою обліку платників митних платежів у органах Державної митної служби України;

оволодіння методами трансфертного ціноутворення при здійсненні ЗЕД;

формування навичок отримання статусу авторизованого економічного оператора;

набуття вмінь застосування процедури спільного транзиту;

визначення впливу умов постачання товарів на митну вартість та суму митних платежів.

Робоча програма дозволяє здобувачам вищої освіти скласти чітке уявлення про те, що їм доведеться виконувати під час практики, як вирішити індивідуальне завдання, яку допомогу вони можуть дістати від керівників практики, закладу вищої освіти та підприємства (організації, установи), а також працівників (керівників) підприємства, із якими вони будуть комунікувати під час практики.

Здобувачі вищої освіти дістануть необхідний обсяг практичних знань і вмінь, оволодіють компетентностями та опанують результати навчання (табл. 3).

**Фахові компетентності та результати навчання
з переддипломної практики**

Компетентності	Результати навчання
Загальні компетентності (ЗК)	
ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.	ПР10. Здійснювати діагностику і моделювання фінансової діяльності суб'єктів господарювання.
ЗК4. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.	ПР14. Застосовувати методи митно-тарифного адміністрування та контролю для здійснення митного оформлення товарів у ЗЕД.
ЗК7. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.	ПР09. Застосовувати управлінські навички у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку.
ЗК9. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).	ПР13. Оцінювати ступінь складності завдань при плануванні діяльності та опрацюванні її результатів
Спеціальні компетентності (СК)	
СК1. Здатність використовувати фундаментальні закономірності розвитку фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку у поєднанні з дослідницькими і управлінськими інструментами для здійснення професійної та наукової діяльності.	ПР02. Знати на рівні новітніх досягнень основні концепції і методології наукового пізнання у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку.
СК4. Здатність оцінювати дієвість наукового, аналітичного і методичного інструментарію для обґрунтування управлінських рішень у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку	ПР03. Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності. ПР11. Застосовувати поглиблені знання в сфері фінансового, банківського та страхового менеджменту для прийняття рішень.
СК5. Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію.	ПР09. Застосовувати управлінські навички у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку. ПР13. Оцінювати ступінь складності завдань при плануванні діяльності та опрацюванні її результатів
СК7. Здатність до пошуку, використання та інтерпретації інформації, необхідної для вирішення професійних і наукових завдань в сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку.	ПР04. Відшуковувати, обробляти, систематизувати та аналізувати інформацію, необхідну для вирішення професійних та наукових завдань в сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку
СК9. Здатність розробляти технічні завдання для проектування інформаційних систем у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку.	ПР04. Відшуковувати, обробляти, систематизувати та аналізувати інформацію, необхідну для вирішення професійних та наукових завдань в сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку.

2. Зміст та організація проведення переддипломної практики

Зміст переддипломної практики має забезпечити закріплення теоретичних знань та формування у здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня зі спеціальності D2 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» освітньої програми «Митний контроль» професійних знань та навичок, необхідних для плідної роботи за фахом. До того ж необхідно, щоб накопичення практичних навичок і вмінь відбувалося послідовно, починаючи з ознайомлення ЗВО з їхньою майбутньою спеціальністю, набуття перших практичних навичок самостійної роботи на робочих місцях, до використання професійних знань за своєю освітньою програмою.

Отриманий ЗВО під час виконання практики матеріал має бути далі використаний для виконання дипломної роботи, для підготовки наукової доповіді, статей.

У відповідності з навчальним планом спеціальності D2 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок», переддипломна практика передбачена у 3 семестрі, термін – 6 тижнів (заочна форма – 3 семестр – 4 тижні).

Відповідальність за організацію, проведення та контроль практики покладено на проректора з навчально-методичної роботи. Навчально-методичне керівництво та виконання програми практики за ОП «Митний контроль» забезпечує кафедра міжнародної торгівлі, митної справи та фінансових технологій.

Загальну організацію практики та контроль за її проведенням в Університеті здійснює керівник практики, який підпорядковано проректору з навчально-методичної роботи відповідно до розподілу функціональних обов'язків; Директор (керівник) навчально-наукового інституту Міжнародних відносин кафедра міжнародної торгівлі, митної справи та фінансових технологій.

До керівництва практикою ЗВО залучаються досвідчені викладачі кафедри міжнародної торгівлі, митної справи та фінансових технологій, які брали безпосередню участь у навчальному процесі, за яким проводиться практика.

ЗВО, що уклали угоду з суб'єктами господарювання, установами й організаціями на їхнє працевлаштування, зокрема, які навчаються за дуальною формою здобуття освіти, практику зазвичай проходять на цих суб'єктах господарювання, установах і організаціях.

Терміни проведення практики встановлюються із урахуванням теоретичної підготовленості ЗВО, можливостей навчально-виробничої бази Університету і підприємств, установ, організацій та відповідно до навчального плану і річного графіка навчального процесу. Календарний графік проходження практики не має суперечити графіку роботи підприємства.

У разі наявності поважних причин термін проходження практики може

бути змінено. ЗВО направляються на практику повторно, у вільний від навчання час, за індивідуальним графіком.

ЗВО, які не виконали програму практики без поважної причини або отримали незадовільну оцінку, відраховуються з Університету, як такі, що не виконали індивідуальний навчальний план.

Кафедра міжнародної торгівлі, митної справи та фінансових технологій:

розробляє та вдосконалює програми практики відповідно до вимог освітніх програм і стандартів зі спеціальності;

визначає відповідність баз практики вимогам освітньої програми;

отримує документацію необхідну для проходження практики ЗВО;

формує методичне забезпечення практики ЗВО;

контролює оформлення договорів із базами практики;

організує вибір ЗВО баз практики і розподіл їх за базами практики;

розподіляє керівників практики (за 1 керівником закріплюється не більше 8 ЗВО);

готує проекти наказів про направлення ЗВО на практику та затвердження керівників практики від кафедри й узгоджує їх із відповідними структурними підрозділами (навчальний відділ, відділ охорони праці, деканат по роботі з іноземними громадянами). Проект наказу про направлення ЗВО на практику готується за всіма видами практики, окрім навчальної, творчої та науково-дослідної не пізніше ніж за 1 тиждень до початку практики;

надає щоденники та направлення на практику;

складає графік від'їзду викладачів на бази практики ЗВО. Графік від'їзду викладачів на бази практики ЗВО складається тільки для баз практики, що розташовано в м. Харкові;

збирає заяви від ЗВО (в разі розташування баз практики не в м. Харків) про дозвіл виїзду до бази практики в інше місто;

не пізніше ніж за 10 днів до початку практики відправляє на базу практики списки ЗВО, які будуть проходити практику;

узгоджує програму практики з керівництвом баз практик;

забезпечує заміну баз практики, які не прийняли ЗВО на практику або які не забезпечують збирання матеріалів для виконання звіту з практики;

проводить інструкційні збори ЗВО про порядок проходження практики за участю ЗВО, керівників практики та представників деканату за два місяці до початку практики;

видає ЗВО документацію на практику та організовує їхнє відправлення на бази практики;

видає індивідуальні завдання на практику з урахуванням теми дипломної роботи й особливостей бази практики;

проводить загальні збори ЗВО для їхнього знайомлення з вимогами до оформлення документації з практики, системою звітності та критеріями оцінювання з практики, які регламентуються відповідною нормативною та методичною документацією з організації та проведення практики;

здійснює контроль за своєчасним прибуттям ЗВО на бази практики;

формує графік захисту ЗВО звітів про практику в комісіях, які призначені завідувачем кафедри; комісія приймає звіт протягом 10 днів після проходження практики;

здійснює розгляд питань проходження практики та підсумків атестації ЗВО за практику на засіданнях кафедри;

подає звіт кафедри про підсумки проходження практики ЗВО в деканат, навчальний відділ (керівнику практики). Звіт надається не пізніше ніж за 2 тижні після завершення практики;

організує проходження практики для ЗВО, які з поважних причин не пройшли практику в зазначений термін.

Керівник практики від кафедри міжнародної торгівлі, митної справи та фінансових технологій:

перед початком практики контролює підготовленість баз практики;

забезпечує проведення всіх організаційних заходів перед від'їздом ЗВО на практику: інструктаж про порядок проходження практики та з техніки безпеки, надання ЗВО необхідних документів (направлення; щоденника, що містить інформацію про програму практики, календарний план; індивідуальних завдань тощо);

повідомляє ЗВО про систему звітності про практику, яка затверджена кафедрою;

у тісному контакті з керівником від бази практики забезпечує її проходження згідно з програмою, спостерігає за професійним становленням ЗВО як суб'єкта діяльності під час практики;

контролює забезпечення нормальних умов праці ЗВО, виконання ними внутрішнього трудового розпорядку;

видає необхідні рекомендації та забезпечує виконання всіх необхідних функцій учасниками практики;

у складі комісії приймає звіти ЗВО із практики;

за необхідності, подає завідувачу кафедри письмові пропозиції щодо поліпшення організації практики.

Дирекція навчально-наукового інституту міжнародних відносин забезпечує:

контроль за підбором баз практики кафедрами та визначення їх характеристик на відповідність баз практики вимогам освітньої програми;

узгодження наказів кафедр про направлення здобувачів вищої освіти на практику;

контроль за проходженням практики здобувачів вищої освіти;

контроль за організацією й проведенням захисту звітів про практику;

розгляд на засіданнях Вченої ради навчально-наукового інституту міжнародних відносин питань про організацію практики здобувачів вищої освіти;

участь у проведенні кафедрями, що здійснюють підготовку фахівців з освітньої програми за певною спеціальністю, інструктивних зборів зі здобувачами вищої освіти, які направляються для проходження практики;

здійснення контролю за відправленням здобувачів вищої освіти на

практику та своєчасним їх прибуттям на бази практики;

вибіркову перевірку проходження практики;

розгляд на засіданнях Вченої ради навчально-наукового інституту міжнародних відносин питань про хід практики здобувачів вищої освіти та якість проміжних звітів про практику;

контроль за захистом звітів здобувачів вищої освіти про практику на кафедрах;

розгляд на засіданнях Вченої ради навчально-наукового інституту міжнародних відносин питань про підсумки практики.

Керівник практики від бази практики:

здійснює безпосереднє керівництво практикою;

у тісному контакті з керівником практики від кафедри організує та контролює виконання ЗВО програм і графіка проходження практики;

забезпечує проведення обов'язкового загального та на робочому місці інструктажу з охорони праці, знайомить ЗВО із правилами внутрішнього розпорядку;

забезпечує облік виходів на роботу ЗВО-практикантів; повідомляє керівнику практики від кафедри або безпосередньо завідувачу кафедри про всі порушення трудової дисципліни та внутрішнього розпорядку;

контролює ведення щоденника, підготовку звітів ЗВО-практикантів;

після закінчення практики складає характеристику на кожного ЗВО-практиканта, в якій дає оцінку підготовленого ним звіту.

Завідувач кафедри здорового способу життя, технологій і безпеки життєдіяльності, інженер І категорії з охорони праці відділу охорони праці:

забезпечують проведення інструктажу з техніки безпеки на організаційних зборах здобувачів вищої освіти не пізніше ніж за один тиждень до початку практики;

заповнюють журнал реєстрації первинного, позапланового, цільового інструктажів здобувачів вищої освіти, слухачів з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності.

ЗВО, що проходять практику, зобов'язані:

до початку практики одержати від керівника практики від кафедри консультації щодо оформлення всіх необхідних документів;

своєчасно прибути на базу практики;

вивчити й суворо дотримуватися правил охорони праці й техніки безпеки;

у повному обсязі виконувати всі завдання, передбачені програмою практики, а також вказівки керівників від кафедри та від бази практики;

максимально використовувати наявні можливості бази практики;

заповнювати документацію щодо проходження практики та забезпечувати її доступність для перевірки в будь-який час;

нести відповідальність за виконану роботу;

своєчасно підготувати звіт про виконання програми практики.

3. Вимоги до баз переддипломної практики

Проведення переддипломної практики здійснюється на базі органів Державної митної служби України, митних компаній, підприємств, які безпосередньо здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, що дозволяє ЗВО поглибити та закріпити знання з питань вивчення специфіки діяльності митних органів, митних компаній, підприємств з зовнішньоекономічною діяльністю, організації та аналізу їхньої діяльності, причин, що впливають на зміну структури контролюючих органів, організації контролю за платниками митних платежів.

Визначення баз практик здійснює керівництво Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця на основі (далі – Університету) прямих договорів із суб'єктами господарювання, установами, організаціями, незалежно від їхніх організаційно-правових форм власності. На одну базу практики не може бути направлено більше 10 осіб за освітньою програмою.

За наявності в Університеті державних, регіональних замовлень на підготовку ЗВО перелік баз практики надають Університетові органи, які формували замовлення на спеціалістів. У процесі підготовки ЗВО Університетом за цільовими договорами з суб'єктами господарювання, організаціями, установами бази практики передбачаються в цих договорах.

У випадках, коли підготовка ЗВО в Університеті здійснюється за замовленням фізичних осіб, бази практики забезпечують ці особи (з урахуванням усіх вимог наскрізної програми).

Для ЗВО-іноземців бази практики можуть бути розташовані як на території країн-замовників, так і в межах України.

ЗВО-іноземцям видаються програма та індивідуальне завдання. Після закінчення практики вони складають звіт у порядку, встановленому кафедрою.

Як виняток, базою практики може бути фізична особа-підприємець (наприклад, митний брокер), з найманими працівниками. Види діяльності, якими займається фізична особа-підприємець, мають відповідати митному профілю. У разі підписання договору з фізичною особою-підприємцем до нього необхідно додати (копії): свідоцтво про державну реєстрацію фізичної особи-підприємця, витяг з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, диплом про вищу освіту фізичної особи-підприємця.

ЗВО, що навчається в закладі вищої освіти та одночасно зареєстрований фізичною особою-підприємцем, не може проходити практику у себе та бути керівником практики від бази практики

Кожному об'єкту практики відповідає певна програма практики з визначенням мети, завдань практики, встановлення переліку знань, умінь та навичок, якими має володіти ЗВО. З огляду на особливості та можливості баз практик, її здійснюють із таким розрахунком, щоб ЗВО мав можливість оволодіти професійними компетентностями під час виконання конкретних

практичних завдань, працюючи в окремих підрозділах суб'єктів господарювання на посаді фахівця з обліку податкових платежів чи регулювання ЗЕД.

Офіційною основою для проходження практики ЗВО є договір, який укладають між університетом і керівництвом суб'єкта господарювання, установи чи організації. Такі договори укладаються завчасно, а саме не пізніше ніж за 3 тижні до початку практики. Керівник установи, що є базою практики, видає наказ, у якому визначено порядок організації та проведення практики, призначає керівника практики від підприємства.

У форму договору про проведення практики ЗВО закладу вищої освіти можуть бути внесені зміни за погодженням сторін.

Тривалість дії договорів погоджується договірними сторонами. Зазвичай, вона визначається на період конкретного виду практики.

4. Вимоги до звіту з переддипломної практики

Відповідно до обраної бази переддипломної практики ЗВО будуть формувати звіт, в якому будуть відображено основні результати, що були досягнуто під час проходження переддипломної практики.

Структуру звіту для ОП «Митний контроль» наведено в табл. 4 та 5.

Ця структура є рекомендованою, якщо розкриття певних питань не передбачається через специфіку окремих баз практики, то ЗВО не розкриває не розкриває їх у звіті.

Обсяг кожного розділу – 7 – 10 сторінок.

Приклад титулу звіту для ЗВО ОП «Митний контроль» наведено в додатку А, завдання зі звіту з практики (2-га сторінка звіту, після титулу, яка не нумерується) – в додатку Б.

Після висновків у роботі наводять список використаної літератури. У цей список вносять тільки ті джерела, які дійсно використовувалися під час написання звіту. Рекомендовано наводити до 10 джерел. Приклад оформлення бібліографічного списку використаних джерел, який наводиться в роботі, наведено в Додатку Б.

Наприкінці роботи виносять додатки.

**Структура звіту переддипломної практики для ЗВО
ОП «Митний контроль» на базі органів Державної митної служби України**

Аспекти діяльності баз практики, які можуть розглядатися в звіті	Рекомендовані питання для ознайомлення й опрацювання в процесі проходження практики
1	2
Вступ	Прописуються структурні елементи вступу: актуальність, мета, завдання, об'єкт і предмет переддипломної практики. Також може бути вказано термін проходження практики та відповідний відділ, у якому вона проводилася
Розділ 1. Загальна характеристика органу митної служби України	
Організація роботи органів митної служби	Організаційна структура органу митної служби. Права, обов'язки, функції та повноваження посадових осіб органу митної служби України. Організація обліку платників митних платежів. Забезпечення внутрішньої та зовнішньої координації діяльності митного органу. Описання основних видів діяльності відповідного митного органу (порядок проведення митного контролю, митного оформлення, визначення митних платежів тощо)
Розділ 2. Аналіз роботи органу митної служби України	
Аналіз роботи підрозділів органів митної служби	Аналіз структури експортних та імпорتنих операцій (за товарами та країнами). Кількість платників митних платежів, аналіз структури митних платежів, методів визначення митної вартості. Кількість проведених перевірок дотримання митного законодавства, динаміка виявлених порушень правил митного законодавства. Аналіз оскаржень платниками митних платежів рішень митних органів Аналіз умов постачання Інкотермс при митному оформленні Аналіз правил трансфертного ціноутворення
Розділ 3. Напрями удосконалення роботи митного органу	
Підрозділ 3.1. Застосування інформаційних технологій митного адміністрування та ведення обліку	
Застосування інформаційних технологій митного адміністрування та ведення обліку	Ознайомлення з інформаційними технологіями: автоматизація обліку платників; ведення відповідних реєстрів у сфері митного контролю; порядком складання та реєстрації митних декларацій, технічні засоби митного контролю та митних експертиз товарів
Підрозділ 3.2. Шляхи вдосконалення роботи митного органу	
Шляхи вдосконалення роботи підрозділів органів митної служби	Обґрунтування пропозицій щодо вдосконалення діяльності митних органів на основі результатів аналізу та світового досвіду
Висновки	Підсумовується вирішені завдання звіту з практики, які було сформульовано у вступі

**Структура звіту переддипломної практики для ЗВО
ОП «Митний контроль» на базі суб'єктів господарювання,
які здійснюють митне супроводження ЗЕД**

Аспекти діяльності баз практики, які можуть розглядатися в звіті	Рекомендовані питання для ознайомлення і опрацювання в процесі проходження практики
1	2
Вступ	Прописуються структурні елементи вступу: актуальність, мета, завдання, об'єкт та предмет переддипломної практики. Також може бути вказано термін проходження практики та відповідний відділ, у якому вона проводилася
Розділ 1. Загальна характеристика компанії	
Організація роботи суб'єкта господарювання	Організаційна структура суб'єкта господарювання. Основні види діяльності компанії за КВЕД. Організація обліку та документообігу. Порядок укладання угод ЗЕД. Основні види митних платежів та порядок їхнього декларування. Забезпечення внутрішньої та зовнішньої комунікації діяльності суб'єкта господарювання
Розділ 2. Аналіз роботи суб'єкта господарювання	
Аналіз роботи суб'єкта господарювання	Аналіз динаміки виробництва та реалізації продукції. Аналіз динаміки фінансових показників діяльності. Аналіз ЗЕД суб'єкта господарювання (за товарами та країнами). Аналіз умов постачання товарів Incoterms-2020. Аналіз динаміки податкових та митних платежів. Аналіз операцій в іноземній валюті. Аналіз застосування суб'єктом господарювання правил трансфертного ціноутворення. Аналіз заходів митної логістики та митної безпеки. Аналіз порушень правил митного та податкового законодавства суб'єктом господарювання
Розділ 3. Напрями удосконалення роботи суб'єкта господарювання	
Підрозділ 3.1. Застосування інформаційних технологій обліку податкових і митних платежів	
Застосування інформаційних технологій обліку податкових і митних платежів	Ознайомлення з інформаційними технологіями, що застосовує суб'єкт господарювання: автоматизації обліку податкових і митних платежів; описання програмних продуктів, завдяки яким здійснюється складання податкової та митної звітності
Підрозділ 3.2. Шляхи вдосконалення роботи суб'єкта господарювання	
Шляхи вдосконалення роботи суб'єкта господарювання	Обґрунтування пропозицій щодо вдосконалення діяльності суб'єкта господарювання на основі проведеного аналізу
Висновки	Підсумовується вирішені завдання звіту з практики, які було сформульовано у вступі

В результаті проходження практики ЗВО має вміти:
аналізувати роботу відділу, в якому ЗВО проходить практику;
систематизувати документи в процесі проведення перевірки правильності нарахування та сплати митних платежів і податків;
обробляти інформацію (звітність) у відповідному органі (митної компанії, організації, підприємства) щодо здійснення контролю.

5. Підведення підсумків переддипломної практики

Після закінчення терміну практики здобувачі вищої освіти звітують про виконання програми практики та індивідуальних завдань (за наявності). Звіт оформлюється відповідно до вимог встановлених кафедрою.

Письмовий звіт, підписаний безпосередньо керівником від бази практики, подається на рецензування керівнику практики від кафедри через сайт персональних навчальних систем. Керівник від бази практики може підписати власноруч роздрукований варіант звіту, або за допомогою накладання кваліфікованого електронного підпису (КЕП). Здобувач вищої освіти завантажує на сайт персональних навчальних систем відсканований звіт (в разі підписання власноруч керівником від бази практики) або електронну версію підписаного КЕП звіту з практики. Керівник практики від Університету перевіряє звіт з практики на сайті персональних навчальних систем та пише коментарі та зауваження (в разі потреби) та рекомендовану оцінку.

Перед захистом звіти з переддипломної практики мають бути перевірені на унікальність. За підсумками перевірки формується звіт, який потім розглядається на засіданні кафедри.

Звіт практики захищається здобувачем вищої освіти перед комісією, призначеною завідувачем кафедри. До складу комісії входять керівники практики від кафедри, викладачі кафедри, які викладали професійні дисципліни, і, по можливості, керівники практики від баз практики.

Кількість балів за практику виставляється комісією у відомість обліку успішності та в індивідуальний навчальний план здобувача вищої освіти, що формується на сайті персональних навчальних систем.

У разі отримання менше ніж 60 балів за звіт з практики здобувач вищої освіти має право на два її перезахиста комісією. Замість перезахисту здобувач вищої освіти може вибрати і повторне її проходження або написання (захисту) звіту у наступному навчальному періоді. Повторне проходження або написання (захист) звіту з практики планується за рахунок власного часу здобувача вищої освіти. При повторному проходженні або написанні (захисті) відповідний освітній компонент вноситься до індивідуального навчального плану наступного навчального періоду. Здобувачі вищої освіти, які не захистили в призначений термін звіти з практики, мають академічну заборгованість.

За підсумками захисту звітів з переддипломної практики відповідальна особа кафедри формує звіт про підсумки проходження ЗВО переддипломної практики та надає його відповідальній особі за практичну підготовку в

Університеті.

Підсумки кожної практики обговорюються на засіданнях кафедри, Вченій раді навчально-наукового інституту міжнародних відносин.

6. Критерії оцінювання результатів переддипломної практики

Оцінюють результати проходження й захисту переддипломної практики за 100-бальною системою оцінювання результатів навчання, прийнятою в університеті (табл. 6).

Таблиця 6

Шкала оцінювання результатів проходження й захисту переддипломної практики

Оцінка (за чотирибальною шкалою)	Оцінка (за стобальною шкалою)
Диференційована шкала	
Відмінно	90 – 100
Добре	74 – 89
Задовільно	60 – 73
Незадовільно	1 – 59
Недиференційована шкала	
Зараховано	60 – 100
Не зараховано	1 – 59

Підсумкова кількість балів, набута ЗВО за результатами проходження переддипломної практики, ураховує:

відгук керівника від бази практики;

відгук керівника від кафедри;

презентацію ЗВО результатів проходження практики під час захисту звіту;

відповіді на запитання.

Кількість балів знімається за порушення вимог:

1. Невідповідне оформлення звіту, щоденнику (вони повинні мати затверджену форму у вигляді робочого щоденника, який заповнюється ЗВО вручну або за допомогою комп'ютерного набору, усі визначені пункти мають бути розкриті у повному обсязі), презентації – 5-15 балів.

2. Несвоєчасне затвердження плану, несвоєчасна реєстрація звіту з переддипломної практики, несвоєчасне подання до захисту – 5 балів.

За результатами захисту виставляють диференційовану оцінку, яку заносять до заліково-екзаменаційної відомості і залікової книжки ЗВО за підписом керівника практики або завідувача кафедри.

ЗВО, які не захистили у призначений термін звіти із практики, будуть мати академічну заборгованість.

6.1. Критерії оцінювання звіту із переддипломної практики

29 (1) балів – структура звіту не відповідає встановленим вимогам; оформлення звіту не відповідає встановленим вимогам; звіт містить ознаки плагіату;

36 (30) балів – структура звіту відповідає встановленим вимогам; звіт оформлено із незначними помилками; звіт може не містити аналізу діяльності бази практики; звіт не містить конкретних пропозицій щодо удосконалення діяльності бази практики; кількість літературних джерел у звіті є недостатньою;

44 (37) балів – структура звіту відповідає встановленим вимогам; звіт оформлено із незначними помилками; звіт містить достатню кількість графічного матеріалу; звіт містить узагальнені пропозиції щодо удосконалення діяльності бази практики, що не враховують специфіку її діяльності; кількість літературних джерел у звіті є достатньою, але містить лише українськомовні літературні джерела;

50 (45) балів – структура звіту відповідає встановленим вимогам; звіт оформлено без значних помилок; звіт містить достатню кількість графічного матеріалу; звіт містить узагальнені пропозиції щодо удосконалення діяльності бази практики, що не враховують специфіку її діяльності; звіт містить конкретні пропозиції та рекомендації, які враховують специфіку діяльності бази практики; кількість літературних джерел у звіті є достатньою та містить як українськомовні, так й іномовні літературні джерела.

6.2. Критерії оцінювання відповідей ЗВО під час захисту звіту із переддипломної практики

29 (1) балів – ЗВО не підготував презентацію; доповідь не була структурованою та ЗВО її здебільшого читав; ЗВО не відповів на жодне запитання комісії;

36 (30) балів – ЗВО підготував презентацію, доповідь була структурованою, але ЗВО її здебільшого читав; ЗВО відповів лише на третину запитань комісії;

44 (37) балів – ЗВО підготував презентацію, доповідь була структурованою, ЗВО вільно володів матеріалами доповіді; ЗВО відповів на 2/3 запитань комісії;

50 (45) балів – ЗВО підготував презентацію, доповідь була структурованою, ЗВО вільно володів матеріалами доповіді; ЗВО відповів на всі запитання комісії (можливо з незначними помилками).

Рекомендована література

Основна

1. Герчаківський С. Д. Митна справа : навч. посіб. / С. Д. Герчаківський. – Тернопіль : Економ. думка, 2020. – 290 с.
2. Крисоватий А. І. Митна справа : підручник / А. І. Крисоватий, С. Д. Герчаківський, О. Б. Дем'янюк. – Тернопіль : ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2014. – 540 с.
3. Митна справа : навч. посіб. / Кузьмін О. Є. та ін. ; Нац. ун-т «Львів. Політехніка». – Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2021. – 240 с.
4. Митна справа : підручник / Н. В. Мережко, П. В. Пашко, О. В. Рождественський ; за ред. П. В. Пашка. – Київ : Київ. нац. торг.- екон. ун-т, 2016. – 572 с.
5. Митний кодекс України № 4495-VI від 13.03.2012 р. // Офіційний вісник України. – 2012. – № 32. – С. 37–245.
6. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010 р. // Офіційний вісник України. – 2010. – № 92. – С. 7–56.
7. Про Митний тариф : Закон України № 2697-IX від 19.10.2022 р. // Голос України. – 2022. – № 239. – С. 1–28.
8. Сучасна митна енциклопедія / за заг. ред. Д. В. Приймаценка, В. В. Ченцова. – Дніпро : УМСФ, 2024. – 620 с.
9. Тищенко В. Ф. Основи зовнішньоекономічної діяльності та митної справи : навчальний посібник / В. Ф. Тищенко, В. М. Остапенко; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2022. – 192 с.

Додаткова

10. Атаманчук Н. І. Правові основи непрямих податків в Україні: монографія. / Н. І. Атаманчук. – Київ: Алерта, 2019. – 352 с
11. Герчаківський С. Д. Митне адміністрування : навч.-метод. посіб. / С. Д. Герчаківський – Тернопіль : Вектор, 2020. – 328 с.
12. Герчаківський С. Д. Фіскальне регулювання зовнішньоекономічної діяльності : навч. посіб. / С. Д. Герчаківський, В. В. Сідляр – Тернопіль : ТНЕУ, 2020. - 250 с.
13. Дорофєєва Л. М. Європейський вектор розвитку української митниці : монографія / Л. М. Дорофєєва. – Дніпро : УМСФ, 2019. – 448 с.
14. Інститут митної вартості імпортованих товарів в Україні: актуальні питання та вектори розвитку : кол. моногр.; за заг. ред. І. Г. Бережнюка. [упорядники : Л. Р. Прус, Т. В. Руда] – Хмельницький: ФОП Стрихар А. М., 2017. – 430 с.
15. Карпенко Г. Л. Митне право Європейського Союзу : навчально-методичний посібник / Г. Л. Карпенко, Н. О. Коваль, О. Є. Панфілова. – Одеса : Фенікс, 2020. – 118 с.

16. Концептуалізація оцінювання митних процедур в умовах активізації зовнішньоекономічної діяльності: монографія; за заг. ред. І. Г. Бережнюка. – Хмельницький : ПП Мельник А. А., 2015. – 196 с.
17. Кормич Б. А. Митне право : навч.-метод. посіб. / Б. А. Кормич, Н. О. Коваль. – Одеса : Фенікс, 2021. – 132 с.
18. Лемеха Р. І. Теоретико-методологічні та правові засади митних режимів в Україні: монографія. / Р. І. Лемеха – Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2020. – 355 с.
19. Макаренко А. В. Попередні рішення в сфері митної справи: монографія. / А. В. Макаренко, Д. В. Приймаченко – Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2022. – 173 с.
20. Митне право України : навч. посіб. / А. І. Годяк, О. М. Ілюшик, Я. П. Павлович-Сенета. – Львів : СПОЛОМ, 2017. – 308 с.
21. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності : навчальний посібник / К. Ю. Величко, В. О. Козуб, Л. Л. Носач та ін. – Харків : Форт, 2017. – 221 с.
22. Митний контроль та митне оформлення : навч. посіб. / І. П. Кекіш, О. Ю. Сидорович, О. В. Годованець. – Тернопіль : ЗУНУ, 2021. – 250 с.
23. Найденко О. Є. Боротьба з контрабандою як один із методів забезпечення митної безпеки держави / О. Є. Найденко, Є. С. Рєзнікова // Modern Economics. – № 17. – 2019. – 258 с. – С. 172–176.
24. Податкова гармонізація в Україні в умовах реалізації Угоди про асоціацію між Україною і ЄС : монографія / за ред. А. М. Соколовської ; ДННУ “Акад. фін. управління”. – К., 2017. – 448 с.
25. Правове регулювання акцизного оподаткування в умовах сучасних викликів та тенденцій розвитку правової держави : монографія / А. О. Монаєнко, Н. І. Атаманчук. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. – 276 с.
26. Приймаченко Д. В. Визначення походження товару в державній митній справі : монографія / Д. В. Приймаченко, В. В. Прокопенко, П. Ю. Шевченко. – Чернівці : Технодрук, 2018. – 173 с.
27. Прокопенко В. В. Виконання митних формальностей при переміщенні товарів через митний кордон України різними видами транспорту : монографія / В. В. Прокопенко. – Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2018. – 336 с.
28. Регіональні аспекти митно-податкової політики : монографія / В. Ф. Тищенко, О. Є. Найденко, В. В. Карпова та ін. ; за заг. ред. Ю. Б. Іванова. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. – 247 с.
29. Розвиток митної політики України в контексті реалізації економічної функції держави : монографія / [Гребельник О. П., Пашко П. В., Шевчук С. В., Сушкова О. Є. та ін.] ; за ред. д.е.н., професора О. П. Гребельника. – Ірпінь : Університет ДФС України, 2021. – 266 с.
30. Русак Д. М. Практика митного регулювання в ЄС: навчальний посібник / Русак Д. М. – К., 2023. – 300 с.

31. Танасієва М. М. Облік і оподаткування зовнішньоекономічної діяльності : навч. посіб. / М. М. Танасієва. – Чернівці : Технодрук, 2021. – 100 с.
32. Управління митними ризиками: теорія та практика : монографія / за заг. ред. І. В. Несторишен. – Ірпінь ; Хмельницький : ФОП Стрихар А. М., 2018. – 314 с.
33. Customs policy of Ukraine in the context of cyclical economic development / O. Kostiana, V. Tyschenko, O. Naydenko, V. Ostapenko // Financial and Credit Activity : Problems of Theory and Practice. – 2020. – Vol. 3, No. 34. – P. 351–357.
34. Financial policy of Ukraine in the context of European integration: trends of martial law and post-war revival: monograph / Editors: R. Pukala, V. Tyshchenko / N. Vnukova, O. Kolodiziev , O. Rats etc . - Published by Publishing house of the Bronislaw Markiewicz University of Applied Sciences in Jaroslaw First edition., 2023. – 390 с.
35. Ivanov Yu. Customs and tax aspects of the economic integration of Ukraine into the EU / Yu. Ivanov, V. Tyshchenko, O. Naidenko // Development Management, 2023. – № 21(2). – P. 20–29.
36. Naidenko O. E. Causes of occurrence and ways of combating violations of customs rules / O. E. Naidenko, K. I. Gunko, N. O. Moskalenko // Development Management. – 2024. – Vol. 23. – No. 3. – P. 20-31.
37. The customs policy of the state through the prism of incentives and restrictions / V. Tyschenko, O. Naydenko, V. Karpova, O. Omelchenko // Financial and Credit Activity : Problems of Theory and Practice. – 2018. – Vol. 3, No. 26. – P. 256–267.

Методичне забезпечення

38. Наскрізна програма практики для студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» освітньої програми «Митний контроль» другого (магістерського) рівня [Електронний ресурс] / уклад. О. Є. Найденко , В. А. Смоляк; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. — Електрон. текстові дан. (683 КБ). — Харків : ХНЕУ С. Кузнеця, 2023. — 33 с.

Інформаційні ресурси

39. Найденко О. Є. Місце митних платежів в системі оподаткування / О. Є. Найденко // Наукові перспективи. – 2024. – № 9(51). – С. 692–706. Режим доступу : <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/34595>
40. Найденко О. Є. Митні режими експорту та імпорту: регулюючий аспект та податкові наслідки [Електронний ресурс] / О. Є. Найденко, К. І. Гунько // Економіка та суспільство. – 2022. – № 46. – Режим доступу : <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2057>.
41. Найденко О. Є. Основні аспекти становлення та розвитку митної справи України / О. Є. Найденко, А. О. Єніна, О. В. Костяна // Глобальні та національні проблеми економіки – 2018. – №23. – С. 506–511. Режим доступу :

<http://global-national.in.ua/archive/23-2018/98.pdf>

42. Найденко О. Є. Податкові наслідки та ризики застосування митних режимів [Електронний ресурс] / О. Є. Найденко, Д. М. Островський, К. М. Азізова // Економіка та суспільство. – 2021. – № 31. – Режим доступу : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-31-7>.

43. Найденко О. Є. Роль митних платежів в митній політиці України / О. Є. Найденко, Д. В. Тихомирова // Інфраструктура ринку. – 2021. – № 60. – С. 180–185. Режим доступу : <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/27667>

44. Офіційний сайт Державної митної служби України. – Режим доступу : <https://customs.gov.ua/>.

45. Офіційний сайт Міністерства економіки України. – Режим доступу : <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>.

46. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України № 959-ХІІ від 16.04.1991 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>.

47. Про Інкотермс 2020: The Incoterms 2020 – Режим доступу : <https://www.incoterms.zed.ua/incoterms-2020/pro-inkoterms-2020>

48. Регламент Європейського Парламенту і Ради ЄС № 952/2013 від 9 жовтня 2013 року про встановлення Митного кодексу Союзу – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_009-13#Text.

49. Реєстри Державної митної служби України (станом на 01.01.2025 р.) – Режим доступу : <https://customs.gov.ua/statistika-ta-reiestri#reiestri>

50. Тертична А. С. Роль митних органів у забезпеченні митної безпеки [Електронний ресурс] / А. С. Тертична, О. Є. Найденко // Економіка та суспільство. – 2023. – № 48. – Режим доступу : <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2251>.

51. Тищенко В. Ф. Митні ризики: сутність та управління / В. Ф. Тищенко, Ю. С. Кулик // Економіка та суспільство. – 2023. – № 55. Режим доступу : <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/31048>

52. Тищенко В. Ф. Реалізація методів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в митній справі [Електронний ресурс] / В. Ф. Тищенко, О. Є. Найденко, В. М. Остапенко // Економіка та суспільство. – 2022. – № 35. – Режим доступу : <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1109>.

53. Tyschenko V. Digitization in the customs risk management [Electronic resource] / V. Tyschenko, V. Karpova, V. Ostapenko // Економіка та суспільство. – 2022. – № 37. – Режим доступу : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-35>.

Додатки

Додаток А

Приклад оформлення титульного аркуша звіту з переддипломної практики

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

КАФЕДРА МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ, МИТНОЇ СПРАВИ
ТА ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

ЗВІТ з переддипломної практики

на тему «Організація митного контролю у воєнний час»

Керівник від бази практики:
головний державний інспектор відділу
адміністрування митних платежів, управління митних
платежів, контролю митної вартості та митно-
тарифного регулювання ЗЕД Харківської митниці
Руденко С. А.

(посада, підрозділ, прізвище та ініціали)

Рекомендована кількість балів _____

Здобувачки вищої освіти другого року навчання
групи 8.02.072.100.24.1
спеціальності D2 «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»,
ОПП «Митний контроль»

Завгородньої М. В.
(прізвище та ініціали)

МП

(підпис)

Керівник від Університету:

К.е.н., доцент кафедри міжнародної торгівлі,
митної справи та фінансових технологій Рац О. М.
(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище
та ініціали)

м. Харків 2025 рік

Приклади оформлення бібліографічного списку використаних джерел, який наводиться у роботі

Усі джерела подаються в алфавітному порядку.

Законодавчі та нормативні документи (приклад оформлення)

1. Конституція України : офіц. текст. – Київ : КМ, 2013. – 96 с.
2. Про Митний тариф : Закон України № 674-IX від 4.06.2020 р. // Голос України. – 2020. – № 109. – С. 1–28.
3. Про виконання митних формальностей відповідно до заявленого митного режиму [Електронний ресурс] : наказ Міністерства фінансів України від 31.05.2012 р. № 657 – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1669-12#Text>

Книги

Один автор (приклад оформлення)

1. Бондаренко В. Г. Український вільнокозацький рух в Україні та на еміграції : монографія / В. Г. Бондаренко. – Запоріжжя : ЗНУ, 2016. – 600 с.
2. Дробот О. В. Професійна свідомість керівника : навч. посіб. / О. В. Дробот. – Київ : Талком, 2016. – 340 с.

Два автори (приклад оформлення)

1. Батракова Т. І. Банківські операції : навч. посіб. / Т. І. Батракова, Ю. В. Калюжна. – Запоріжжя : ЗНУ, 2017. – 130 с.

Три автори (приклад оформлення)

1. Якобчук В. П. Історія економіки та економічної думки : навч. посіб. / В. П. Якобчук, Ю. В. Богоявленська, С. В. Тищенко. – Київ : ЦУЛ, 2015. – 476 с.

Чотири і більше авторів (приклад оформлення)

1. Банківські ризики. Теорія та практика управління : монографія / Л. Примостка, О. Лисенок, О. Чуб та ін. ; за заг. ред. Л. Примостки. – Київ : КНЕУ, 2008. – 456 с.
2. Управління ризиками та економічною безпекою : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни / [О. Д. Гудзинський, С. М. Судомир, Т. О. Гуренко, Н. В. Гайдамак]. – Київ : ІПК ДСЗУ, 2010. – 237 с.

Без автора (приклад оформлення)

1. Міжнародні економічні відносини : навч. посіб. / за ред. С. О. Якубовського, Ю. О. Ніколаєва. – Одеса : ОНУ, 2015. – 306 с.

Багатотомний документ (приклад оформлення)

1. Кучерявенко Н. П. Курс налогового права : в 6 т. Т. 4. Косвенные налоги / Н. П. Кучерявенко. – Харьков : Право, 2007. – 536 с.
2. Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. Т. 2. Конституційні засади правової системи України і проблеми її вдосконалення; заг. ред. Ю. П. Битяк / Акад. прав. наук України. – Харків : Право, 2009. – 576 с.

Матеріали конференцій (приклад оформлення)

1. Антонович М. Жертви геноцидів першої половини ХХ століття: порівняльно-правовий аналіз. Голодомор 1932 – 1933 років: втрати української нації : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 4 жовтня. 2016 року. – Київ, 2017. – С. 133–136.

**Частина книги, періодичного, продовжуваного видання
(приклад оформлення)**

1. Коломоець Т. Сучасна парадигма адміністративного права: генеза і поняття / Т. Коломієць, В. Колпаков // Право України. – 2017. – № 5. – С. 71–79.
2. Примостка Л. О. Кредитний ризик банку: проблеми оцінювання та управління / Л. О. Примостка // Фінанси України, 2004. – № 8. – С. 118 – 125.

Словники (приклад оформлення)

1. Пирожкова Ю. В. Благодійна організація. Адміністративне право України : словник термінів / за ред. Ю. В. Пирожкова, Т. О. Коломоець, В. К. Колпакова. – Київ: К.І.С., 2014. – С. 54 – 55.
2. Тимошенко З. І. Болонський процес в дії : словник-довідник основних термінів і понять з орг. навч. процесу у вищ. навч. закл. / З. І. Тимошенко, О. І. Тимошенко. – Київ : Європ. ун-т, 2007. – 57 с.

Державні стандарти, СНіП (приклад оформлення)

1. ДБН В.1.1-7-2002 Захист від пожежі. Пожежна безпека об'єктів будівництва. – Київ: ЦУЛ, 2002. – 16 с.

Автореферати дисертацій та дисертації (приклад оформлення)

1. Бондар О. Г. Земля як об'єкт права власності за земельним законодавством України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06 / О. Г. Бондар. – Київ, 2005. – 20 с.

Інформаційні ресурси (приклад оформлення)

1. Шарая А. А. Принципи державної служби за законодавством України [Електронний ресурс] : *Юридичний науковий електронний журнал* / А. А. Шарая. – 2017. – № 5. – С. 115 – 118. – Режим доступу : http://lsey.org.ua/5_2017/32.pdf.

2. Влада очима історії [Електронний ресурс] : фотовиставка. – Режим доступу : [http://www.kmu.gov.ua/control/uk/photogallery/gallery? galleryId](http://www.kmu.gov.ua/control/uk/photogallery/gallery?galleryId).

Література, видана іноземними мовами, оформлюється так само, як і видана українською залежно від типу видання. Наприклад, якщо це частина періодичного видання:

1. Bletskan D. I. Electronic structure of 2H-SnSe₂: ab initio modeling and comparison with experiment / D. I. Bletskan, K. E. Glukhov, V. V. Frolova // *Semiconductor Physics, Quantum Electronics & Optoelectronics*. – 2016. – Vol. 19, No. 1. – P. 98–108.